

κεφάλαιο 2

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΚΜΗΣ :
ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟ
ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ
ΩΣ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ
ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ
(843-1054)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συγκεντρωτισμός

Οικονομική ανάπτυξη
της Κωνσταντινούπολης

Κυριαρχία της αστικής
αριστοκρατίας

Βαθμιαία
αναδιοργάνωση
Του στρατού

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία φθάνει στη μέγιστη ακμή της επί Μακεδονικής Δυναστείας
Κύρος και πολιτιστική ακτινοβολία σε διεθνές επίπεδο

Ανακόπτει τις αραβικές εισβολές
Περνά στην αντεπίθεση

Επικοί αγώνες μεγάλων στρατηγών-αυτοκρατόρων
Νικηφόρου Β' Φωκά, Ιωάννη Α' Τζιμισκή και Βασιλείου Β'

Ανάκτηση των μεγάλων νησιών του Αιγαίου
Κατάκτηση Συρίας και Βουλγαρίας

Η σταθερότητα του κράτους οδηγεί σε...

- Βελτίωση της εσωτερικής οργάνωσης
- Εύρυθμη λειτουργία της διοίκησης
- Οικονομική ανάπτυξη
- Οι μεγάλοι γαιοκτήμονες παραμένουν υπό τον έλεγχο της κεντρικής εξουσίας

Στη Δύση προσλαμβάνει την κλασική του μορφή το σύστημα της φεουδαρχίας εξαιτίας

Των φοβερών επιδρομών των
Βίκινγκς και των Ούγγρων

Της εξασθένησης
Της κεντρικής εξουσίας

Στο πλαίσιο της φεουδαρχίας οι κοινωνικές τάξεις συνδέονται μεταξύ τους με εξαρτήσεις
Που βασίζονται στο θεσμό της υποτέλειας - προστασίας.

1. Προοίμιο της ακμής Του Βυζαντινού Κράτους (843-867)

- Αυτοκράτωρ Μιχαήλ Γ΄ ➔ Οικονομική πρόοδος
➔ Εκπαιδευτική πρόοδος
➔ Στρατιωτικές επιτυχίες κατά των Αράβων

Α. Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων

Οι Βυζαντινοί επιδιώκουν τον εκχριστιανισμό του σλαβικού κόσμου

Ρώσοι: 860 μ.Χ εμφάνιση ενός καινούργιου λαού ➔ οι Ρως¹

Μετά από μια ανεπιτυχή επίθεση των Ρώσων στην Κωνσταντινούπολη οργανώνεται από τους Βυζαντινούς ιεραποστολή στη χώρα ➔ πρώτα σπέρματα χριστιανισμού

Στη Μοραβία²: Μετά από πρόσκληση του ηγεμόνα της χώρας Ραστισλάβου, οι αδελφοί Κύριλλος και Μεθόδιος αναλαμβάνουν τον εκχριστιανισμό της χώρας *επειδή οι Βυζαντινοί φοβούνται ότι η Μοραβία θα περικυκλωθεί από τους Βούλγαρους και τους Φράγκους.*

Ο Κύριλλος επινοεί το **γλαγολιτικό** αλφάβητο που στηρίζεται στο ελληνικό και μεταφράζει την Αγία γραφή στα **Σλαβονικά**. Οι διάδοχοι των δύο ιεραποστόλων εκδιώκονται από τη χώρα και τελικά η Εκκλησία της χώρας περνά στον έλεγχο της Ρώμης αλλά ο βυζαντινός πολιτισμός έχει προλάβει να ριζώσει βαθιά.

Στη Βουλγαρία αρχικά οι Βούλγαροι ζητούν ιεραποστολή από τη Ρώμη, αλλά οι Βυζαντινοί κινούμενοι αστραπιαία, *επειδή φοβούνται ότι η Βουλγαρία θα ενταχθεί στη σφαίρα επιρροής του πάπα*, αποκλείουν τα σύνορα της Βουλγαρίας - ο Βούλγαρος ηγεμόνας Βόρης Α³ υποχωρεί και μάλιστα βαπτίζεται χριστιανός Μιχαήλ.

¹ Το μεσαιωνικό κράτος των Ρως είναι η πρώτη επιτυχημένη απόπειρα κρατικής οργάνωσης στον ανατολικό σλαβικό χώρο. Πρωτεύουσά του ήταν το Κίεβο. Τρεις σημερινές χώρες της ανατολικής Ευρώπης (Ρωσία, Λευκορωσία, Ουκρανία) έλκουν την ιστορική καταγωγή τους από αυτό.

² Περιοχές της σημερινής Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

³ Ο πρώτος Βούλγαρος χριστιανός Άγιος.

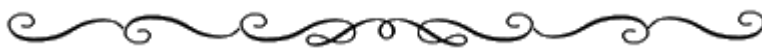
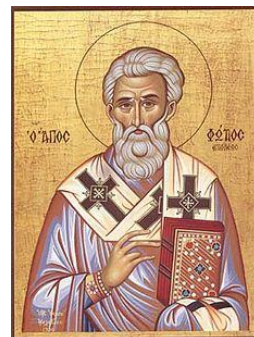
Β. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο Εκκλησιών και το Πρώτο Σχίσμα

Η οργάνωση της Βουλγαρικής εκκλησίας

- Ο Βόρης / Μιχαήλ θα συντρίψει την αντίσταση των Βουλγάρων ευγενών, των **βογιάρων**,⁴ που έμεναν πιστοί στην παλιά θρησκεία.
- Οι Βυζαντινοί όμως αναθέτουν την **εκκλησιαστική διοίκηση** σε Έλληνα επίσκοπο έτσι οι Βούλγαροι απογοητεύονται και στρέφονται ξανά προς τη Δύση.

Το πρώτο Σχίσμα

- Ο Πατριάρχης Φώτιος κατηγορεί τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία για θέματα λατρείας και εκκλησιαστικής τάξης ➔ **filioque** «και εκ του Υιού εκπορευόμενον»
- Η Σύνοδος του 867 μ.Χ. Απορρίπτει το δόγμα αυτό και ο Πάπας Νικόλαος αναθεματίζεται.
- Η Σύνοδος του 870 μ.Χ. Διευθετεί το βουλγαρικό εκκλησιαστικό ζήτημα και η Βουλγαρία πλέον υπάγεται στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης.

1 Στο σχεδιασμό του εκχριστιανισμού των σλαβικών λαών οι βυζαντινές αρχές επέδειξαν σύνεση και διορατικότητα. Τεκμηριώστε την άποψη αυτή.

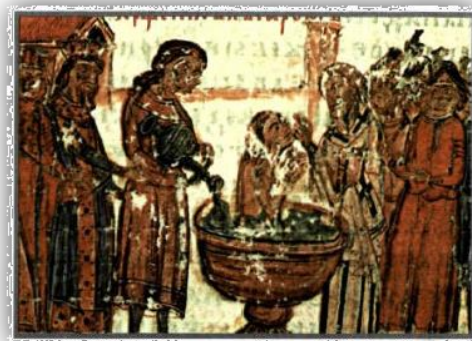

---

⁴ **Βογιάρος** (βουλγαρικά:бояр or боярин, ουκρανικά:буй or боярин, ρωσικά:боярин, ρουμανικά:boier) [bo'jer] ήταν μέλος της ανώτερης φεουδαρχικής τάξης της Μοσχοβίας, του Κράτους των Ρως του Κιέβου, της Βουλγαρίας, της Βλαχίας, και της Μολδαβικής αριστοκρατίας, υποκείμενη μόνον στην εξουσία των κυρίαρχων πριγκήπων (γνωστοί στην Βουλγαρία και ως τσάροι), από τον 10ο μέχρι τον 17ο αιώνα.

2. Ποιες διαφορές παρουσιάζουν οι τρόποι εκχριστιανισμού των **Μοραβών**, των **Βουλγάρων** και των **Ρώσων**;

Η βάπτισμα τον βούλγαρου ηγεμόνα Βόρη (Μιχαήλ).
Μικρογραφία από το σλαβονικό χειρόγραφο της
Χρονογραφίας τον Κωνσταντίνου Μανασσή (Ρώμη, Βατικανή
Βιβλιοθήκη).

3. Ποιες κατηγορίες εναντίον της Ρωμαϊκής Εκκλησίας διατυπώνει ο πατριάρχης Φώτιος στην επιστολή του; Πού οφείλεται κατά τη γνώμη σας η οξύτητα της διατύπωσής του;

---

3. Κοινωνία

A. Η ανώτερη αριστοκρατία

Από τον 8ο αι. Είχε αλλάξει η σύνθεση της κυρίαρχης τάξης στο Βυζαντινό κράτος το οποίο κατέβαλε προσπάθειες, για να αντικαταστήσει τους παλιούς μεγαλογαιοκτήμονες με μια παλατιανή αριστοκρατία, που μισθοδοτούνταν για τα αξιώματα που κατείχε (αριστοκρατία αξιωμάτων).

Οι οικογένειες των νέων γαιοκτημόνων (αριστοκρατία της γης) συνέρρεαν τώρα στην Κωνσταντινούπολη, Για να εξασφαλίσουν ένα προσοδοφόρο αξίωμα και να ενταχθούν στην αριστοκρατία αυτή.

Από τα τέλη του 10ου αι. Η κυρίαρχη τάξη ενοποιείται, επειδή συνδέονται με επιγαμίες
⇒ η αριστοκρατία της γης και η αριστοκρατία των αξιωμάτων.

Οι βασιλικοί δεσπόζουν μέσα σ' αυτή την τάξη μονοπωλούν τα κυριότερα στρατιωτικά και πολιτικά αξιώματα κυριαρχούν πια κοινωνικά και οικονομικά στην Κωνσταντινούπολη και είναι ακόρεστοι για πλούτο, διότι γνωρίζουν ότι κάποια στιγμή μπορεί να χάσουν την αυτοκρατορική εύνοια.

Οι αγροτικές κοινότητες και ο δήμος υφίστανται την ασφυκτική πίεση των μεγάλων γαιοκτημόνων, των δυνατών, και περιέρχονται σταδιακά υπό την κηδεμονία και προστασία τους.

B. Η μεσαία τάξη

10^{ος} και 11^{ος} αι. ⇒ διαμόρφωση εμποροβιοτεχνικής τάξης

⇒ πηγή αναμφισβήτητης ευημερίας του Βυζαντίου

⇒ απόδειξη η αύξηση της νομισματικής κυκλοφορίας (από το 10ο αι. Και εξής)

Η μεσαία τάξη ακμάζει στο πρώτο μισό του 11ου αι.

Τολμηροί μεγαλέμποροι ⇒ μακρινά ταξίδια ⇒ εμπόριο πολύτιμων προϊόντων της Ανατολής
(καρυκεύματα, πολύτιμους λίθους και υφάσματα)

Τεράστια κέρδη.

Κατά τον 11^ο αι. Η τάξη των επιχειρηματιών
Συμμετέχει ενεργά στην πολιτική ζωή της αυτοκρατορίας.

Δυνατότητα να ενθρονίζει και να εκθρονίζει αυτοκράτορες,
Τα μέλη της έγιναν δεκτά στο σώμα της Συγκλήτου.

Προστασία

Παρεχόταν από τους δυνατούς στους αδύνατους γείτονές τους

Οι αδύνατοι ήταν υποχρεωμένοι

Να πληρώνουν φόρο σε είδος ή να εργάζονται στα κτήματα των δυνατών.

Γ. Η κοινωνία του χωριού και η πάλη κατά των δυνατών

Το βυζαντινόν χωρίον (κοινότητα)

Ακμάζει από τον 6ο αι. Μ.Χ και συγκροτείται από διάφορες κοινωνικές ομάδες.

- Ο ιερέας δεσπόζει με το αδιαμφισβήτητο ηθικό κύρος του.
- Οι δυνατοί κατέχουν τη μεγαλύτερη οικονομική δύναμη, ζουν, συχνά, κάπως απόμερα από το χωριό.
- Οι ελεύθεροι μικροϊδιοκτήτες αποτελούν τον κορμό του πληθυσμού, βοηθούμενοι συχνά από δούλους.

Τέλη 8ου αι

Αποφασιστική στροφή στην εξέλιξη της αγροτικής κοινότητας.

- Οι κοινωνικές διαφορές εντείνονται και ευνοούν τη διαμόρφωση μιας νέας αριστοκρατίας.
- Η αριστοκρατία αυτή ανέρχεται στη διοικητική κλίμακα και πλουτίζει ταχύτατα.
- Οι μικροκαλλιεργητές, υπερφορτωμένοι από φόρους, παραχωρούν τους κλήρους τους και γίνονται πάροικοι⁵ των δυνατών.
- Ο φόρος των γεωργών που εγκατέλειπαν τη γη τους επιβάρυνε τους γείτονες, οι οποίοι, αδυνατούσαν να πληρώσουν, τρέπονταν και αυτοί σε φυγή.

Η αλληλεγγύη⁶ των μελών της κοινότητας
Στράφηκε τελικά εναντίον τους.

1. Ποιες αλλαγές σημειώθηκαν στη σύνθεση της αριστοκρατίας [8^{ος} - 10^{ος} αιώνες]
2. Πότε εμφανίζεται η βυζαντινή εμποροβιοτεχνική τάξη και ποια η εξέλιξή της;
3. Ποιοι λόγοι οδήγησαν στην ελάττωση των ελεύθερων αγροτών και μικρογαιοκτημόνων και ποιες οι συνέπειές της; Να λάβετε υπ' όψιν τα παραθέματα των σελ. 38 και 39 του σχολικού βιβλίου.
4. Τι ήταν το αλληλέγγυον και ποια ήταν η σκοπιμότητά της θεσμοθέτησής του; Να ληφθεί υπ' όψιν και το παράθεμα της σελ. 39 του σχολικού βιβλίου.

⁵ Πάροικος: αγρότης εξαρτημένος από κάποιον ισχυρό γαιοκτήμονα

⁶ Αλληλέγγυον: νόμος που υποχρέωνε τους εύπορους γείτονες να καταβάλλουν τους φόρους των φτωχών αγροτών της κοινότητας

---

4. Διοίκηση και νομοθεσία

Α) Η διοίκηση

Θέματα

- Ο αριθμός των θεμάτων αυξάνεται
- Απλουστεύεται η πολιτική διαίρεση των επαρχιών

Κεντρική διοίκηση

- Η κεντρική διοίκηση αναπροσαρμόζεται
- Η υπαλληλική ιεραρχία γίνεται πολυπλοκότερη
- Γραφειοκρατία και απολύτως συγκεντρωτισμός

Ο Αυτοκράτορας

- Ο Εκλεκτός του Θεού που προστατεύεται από τη θεία πρόνοια
- Ο προστάτης της Εκκλησίας και φύλακας της Ορθοδοξίας
- Η κεφαλή της δημόσιας διοίκησης
- Ο αρχηγός του στρατού
- Ο νομοθέτης

Η μακεδονική δυναστεία δημιουργεί ένα αίσθημα δυναστικής σταθερότητας
Οι ευκλείς σφετεριστές ή κηδεμόνες αυτοκράτορες γίνονται Βασιλεσπάτορες ή Καίσαρες ή συμβασιλείς

Β) Οι σχέσεις κράτους Εκκλησίας

Οι σχέσεις κράτους Εκκλησίας είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα.

Άποψη 1

Μετά την Εικονομαχία το κράτος επιβάλλεται στην Εκκλησία⁷.

Απόδειξη

- Οι καθαιρέσεις Πατριαρχών [Φώτιος – Ιγνάτιος]
- Η αναρρίχηση μελών της αυτοκρατορικής οικογένειας στον Πατριαρχικό θρόνο.

Άποψη 2

Μετά την Εικονομαχία ενισχύεται το κύρος της Εκκλησίας

Απόδειξη

- Η απαραίτητη συγκατάθεση του κλήρου για το διορισμό και την καθαίρεση των εκκλησιαστικών λειτουργών
- Και η αποκλειστική αρμοδιότητα της οικιστικής συνόδου σε θέματα εκκλησιαστικά και δογματικά.

---

⁷ Μοναδική εξαίρεση ο Πατριάρχης Πολύευκτος που κατέστησε την εξουσία του αρκετά ισχυρή και ανεξάρτητη ώστε να επηρεάζει και τον ίδιο τον αυτοκράτορα.

Γ) Η νομοθεσία

Αξιόλογα νομοθετικά έργα της Μακεδονικής Δυναστείας

Στηρίζουν τις ομάδες που την υποστηρίζουν

Απομακρύνονται από το δίκιο των Εικονομάχων και στρέφονται προς το ρωμαϊκό δίκαιο.

- Πρόχειρος νόμος ➔ περιλαμβάνει στοιχεία Δημοσίου και αστικού δικαίου.
- Επαναγωγή ➔ καθορίζει τις αρμοδιότητες του Αυτοκράτορα και του Πατριάρχη
- Βασιλικά ➔ η μεγαλύτερη νομική συλλογή της αυτοκρατορίας που στηρίχθηκε κυρίως στην Ιουστινιάνεια νομοθεσία

Σύμφωνα με τις **Νεαρές**⁸

Το κράτος ταυτίζεται με τον αυτοκράτορα και τη στρατιωτική και γραφειοκρατική μηχανή του.

1. Ποιος ήταν ο χαρακτήρας της αυτοκρατορικής εξουσίας; Ποιο σημείο του πρώτου παραθέματος εκφράζει το βυζαντινό επεκτατισμό;
2. Ποια η σχέση Πολιτείας και Εκκλησίας στο Βυζάντιο;
3. Ποια είναι η σχέση Εκλογής και Πρόχειρου Νόμου (βλ. Σχετικό παράθεμα);

---

⁸ Με τον όρο **Νεαράι** ή νέοι νόμοι (*Novellae constitutiones*) εννοείται το τέταρτο και τελευταίο τμήμα του νομοθετικού έργου του **Ιουστινιανού** το οποίο προανήγγειλε ο αυτοκράτορας στην εισαγωγική του διάταξη *De emendatione codicis justiniani et secunda eius editione*. Τα υπόλοιπα τμήματα του νομοθετικού του έργου ορίζονται ως εξής:

- **Εισηγήσεις**: Μια αναμόρφωση των εισηγήσεων του Γάιου, του 2ου αι.
- **Πανδέκτης**: Οι απόψεις περίπου 39 δικηγόρων, οι οποίοι έζησαν στη χρονική περίοδο που καλύπτει η μετάβαση από τον Αύγουστο ως τον Ιουστινιανό. Μερικοί ξαναγράφηκαν για να συμφωνούν με το σύγχρονο νόμο, ενώ περικόπηκαν οι αντιφάσεις και οι διαφοροποιημένες απόψεις. Το τελικό αποτέλεσμα υποτίθεται ότι αντιπροσώπευσε το νόμο με τον οποίο κυβέρνησε ο Ιουστινιανός.
- **Κώδικας**: Όλα τα διατάγματα που εκδόθηκαν από τους προηγούμενους αυτοκράτορες και ήταν ακόμα σε ισχύ.

Ωρα για δουλειά...

1

Να χαρακτηρίσετε με Σ (σωστό) ή Λ (λάθος) καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις:

- α. Στις αρχές του 10ου αι. η δημόσια διοίκηση βελτιώνεται αισθητά. ☐
- β. Με τη διαίρεση των μεγάλων θεμάτων και την εισαγωγή του θεσμού στις νεοκατακτημένες περιοχές, ο αριθμός των θεμάτων μειώνεται και απλουστεύεται η επαρχιακή πολιτική διοίκηση. ☐
- γ. Στις αρχές του 10ου αι., η επαρχιακή πολιτική διοίκηση γίνεται πιο πολύπλοκη. ☐
- δ. Η κεντρική κρατική μηχανή αναπροσαρμόζεται συνεχώς και γίνεται πιο περίπλοκη. ☐
- ε. Η απέραντη κρατική μηχανή ελέγχεται και κατευθύνεται από τη βούληση του αυτοκράτορα με αποτέλεσμα να επικρατεί απόλυτος συγκεντρωτισμός. ☐
- στ. Με τους «ευκλείς σφετεριστές», η βασιλική δυναστεία κινδυνεύει να αποσταθεροποιηθεί. ☐
- ζ. Τα νομοθετήματα της Μακεδονικής Δυναστείας ευνοούν τις κοινωνικές ομάδες που τη στήριξαν. ☐
- η. Με τα «Βασιλικά» επιδιώκεται η απομάκρυνση από το Ρωμαϊκό Δίκαιο και η επιστροφή στο Δίκαιο των εικονομάχων. ☐
- θ. Ο «Πρόχειρος Νόμος» αντλεί στοιχεία από την «Εκλογή» των Ισαύρων. ☐
- κ. Η «Επαναγωγή» των Μακεδόνων βασιλέων επηρεάζεται από την «Εκλογή» των Ισαύρων λιγότερο από όσο επηρεάζεται ο «Πρόχειρος Νόμος». ☐
- λ. Τα «Βασιλικά» είναι η μεγαλύτερη συλλογή νόμων της αυτοκρατορίας. ☐
- μ. Τα «Βασιλικά» αντικατοπτρίζουν τις συνθήκες του 10ου αι. ενώ οι «Νεαρές» τις συνθήκες του 6ου αι. ☐

2

Να συμπληρωθούν τα κενά:

Ο αυτοκράτορας ..... του Θεού και προστατευόμενος της .....
....., είναι η κεφαλή της ..... , αρχηγός του
....., ανώτατος ..... και μοναδικός ..... , προστά-
της της ..... και φύλακας της ..... Η εξουσία του
..... μόνο από τις εντολές της ..... και της παράδοσης και
..... από τους ισχύοντες ..... τους οποίους όμως, ο αυτοκρά-
τορας μπορεί να ..... νέους.

---

5. Η διεθνής ακτινοβολία του Βυζαντίου

A. Η βυζαντινή διπλωματία

Να εξηγήσετε το ρόλο και τη λειτουργία της βυζαντινής διπλωματίας
[συμβουλευθείτε το παράθεμα της σελίδας 43]

B. Οι σχέσεις με τους Άραβες

Σε ένα κείμενο 100 περίπου λέξεων να περιγράψετε
Τις σχέσεις του Βυζαντίου με τον αραβικό κόσμο αυτή την περίοδο.

Γ. Οι σχέσεις με τους Βουλγάρους

Γ1. Οι Βούλγαροι υπό τον Συμεών

Βασιλιάς Βόρης

Διάδοχος / υιός Βλαδίμηρος

Βασιλιάς Συμεών
«ημιαργείος», ημιέλληνας

Μεταφορά πρωτεύουσας από Πλίσκα σε Πρεσλάβα

Εκτοπισμός παλαιάς εθνικής θρησκείας και ενίσχυση παλαιοσλαβικής εκκλησιαστικής λογοτεχνίας

Προσπάθεια Συμεών για δημιουργία Βουλγαροβυζαντινής αυτοκρατορίας με αρχηγό τον ίδιο

Αντικαθιστά τον βουλγαρικό τίτλο Χάνος με τον βυζαντινό τίτλο Βασιλεύς

Και αυτοαναγορεύεται Βασιλεύς Βουλγάρων και Ρωμαίων

Ενισχυόμενος από το ηθικό κύρος που του προσφέρει ο Πατριάρχης Νικόλαος Μυστικός

Οι Βυζαντινοί απορρίπτουν τον τίτλο και τον αποδέχονται μόνο ως άρχοντα της Βουλγαρίας

Διάδοχος Πέτρος εξομαλύνει τις σχέσεις με το Βυζάντιο

Μετά το γάμο του με την εγγονή του αυτοκράτορα Ρωμανού Λεκαπηνού

Λαμβάνει τον τίτλο Βασιλεύς της Βουλγαρίας

Που επιθυμούσε ο πατέρας του Συμεών

Ποιες ήταν οι φιλοδοξίες του Βούλγαρου τσάρου Συμεών
Και ποια τα αίτια της τελικής αποτυχίας των σχεδίων του;
(συμβουλευθείτε και το παράθεμα της σελίδας 45)

Γ2. Η ίδρυση νέου βουλγαρικού κράτους από τον Σαμουήλ. Η υποταγή του στο Βυζάντιο.

Να αναφερθείτε στα γεγονότα που οδήγησαν στην προσάρτηση του βουλγαρικού κράτους στο Βυζάντιο.

Δ. Οι σχέσεις με τους Ρώσους

Πως ένας γάμος στάθηκε η αφορμή για τον οριστικό εκχριστιανισμό των Ρώσων;

Αποτελέσματα εκχριστιανισμού των Ρώσων

- 🌱 Ο Ρώσος αυτοκράτορας εισέρχεται στη μεσαιωνική οικογένεια των ηγεμόνων
- 🌱 Η Ρωσία αποκτά διεθνές κύρος
- 🌱 Ο βυζαντινός πολιτισμός εισάγεται με μεγάλη και σαρωτική επιτυχία στη Ρωσία.

Ε. Η βυζαντινή πολιτική στην Ιταλία και η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους.

Ο Νικηφόρος Φωκάς και ο νέος αυτοκράτορας των Ρωμαίων Όθων ο Α' Διεκδικούν από κοινού τα ημιαυτόνομα κρατίδια της Ιταλίας

Τα κρατίδια περνούν στον έλεγχο της Γερμανίας, δηλαδή στον

Ο Νικηφόρος Φωκάς αρνείται τον αυτοκρατορικό τίτλο του Όθωνα

Ο Όθων στέλνει πρεσβευτή τον επίσκοπο Κρεμόνας Λιουπράνδο

Οι διαπραγματεύσεις καταλήγουν σε ναυάγιο

Ο Ιωάννης Τσιμισκής ανιψιός του Νικηφόρου Φωκά συμφιλιώνει τις σχέσεις των δύο λαών Παντρεύοντας την ανιψιά του Βυζαντινού Αυτοκράτορα Θεοφανώ με τον Όθωνα Β'.

Στ. Το Σχίσμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών

Πρωτεργάτες Πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος και Πάπας Ουμβέρτος

Ποιες ήταν οι αφορμές και ποια τα βαθύτερα αίτια του Σχίσματος;

Πότε έγινε φανερή η καταστροφική του πλευρά;

[συμβουλευθείτε το παράθεμα της σελίδας 48]

Ζ. Οι σχέσεις με τις ιταλικές ναυτικές πόλεις

Το Βυζάντιο αποκτά ιδιαίτερα στενές και φιλικές εμπορικές σχέσεις

Με τις ιταλικές ναυτικές πόλεις ιδιαίτερα τη Βενετία.

Μακροπρόθεσμα μοιραία για τα συμφέροντα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Β. Η κοινωνική πολιτική

Οι διάδοχοι του Βασιλείου Β' Βουλγαροκτόνου λαμβάνουν μέτρα που υπονομεύουν ζωτικούς τομείς της βυζαντινής ζωής όπως είναι η

_____ και η _____

Μέσα σε αυτή την αναστάτωση οι μεγάλοι γαιοκτήμονες

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών των γαιοκτημόνων ήταν

- _____
- _____

Μέσα σε όλα αυτά

Δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις και εμφανίστηκαν τα πρώτα συμπτώματα μιας κρίσης

Που έμελλε να εκδηλωθεί με ιδιαίτερη ένταση κατά τις επόμενες δεκαετίες.

Γ. Πολιτική αστάθεια

Ποια υπήρξαν τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου όσον αφορά στην πολιτική ζωή;

Πως με τη συμπεριφορά τους οι διάδοχοι του Βασιλείου Β' έθεσαν σε κίνδυνο τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία;

7. Οικονομία και κοινωνία στη Δυτική Ευρώπη Το σύστημα της Φεουδαρχίας

A. Χαρακτηριστικά και εξέλιξη

Φραγκικό κράτος αγροτικό από την εποχή των Μεροβιγγείων⁹ (8ος αι μ.Χ.)
Οι συνθήκες ανασφάλειας στην Ευρώπη αναγκάζουν τους αδύναμους
Να αναζητήσουν την προστασία των αρχόντων / δυνατών.

Δημιουργούνται σχέσεις εξάρτησης μεταξύ των κοινωνικών ομάδων
Οι άρχοντες (φεουδάρχες) παραχωρούν στους υποτελείς τους (βασάλους)
Εκτάσεις γης, τα **φέουδα** και τους παρέχουν προστασία.

Οι υποτελείς ως αντάλλαγμα προσφέρουν πίστη, υποτέλεια και διάφορες υπηρεσίες.

- στρατιωτική βοήθεια *σαράντα ημερών το χρόνο*
- να παίρνουν μέρος στα διάφορα συμβούλια του ανώτερου άρχοντα και στις δίκες του
- να του προσφέρουν χρηματική βοήθεια σε ορισμένες περιπτώσεις

⁹ Οι Μεροβίγγειοι (Merovingi) ήταν δυναστεία Φράγκων βασιλέων που βασίλευσαν στην περιοχή της αρχαίας Γαλατίας. Η δυναστεία ξεκινάει με τον Κλοντίονε που ήταν αρχηγός γερμανικού φύλου. Γιος του ήταν ο Μεροβέος, ο οποίος δίνει και το όνομα στην δυναστεία και που βασιλεύει από το 447 έως το 458. Τη θέση του θα την πάρει ο γιος του Χιλδέριχος Α' (458-481), ακολουθούμενος από τον Χλωδοβίκο Α' ο οποίος είναι στην πραγματικότητα ο πρώτος βασιλιάς της δυναστείας αφού είναι αυτός που ένωσε τους Φράγκους και που προσχώρησε στον τριαδικό Καθολικό χριστιανισμό σε αντίθεση με τους περισσότερους γερμανικούς λαούς που εκείνη την περίοδο ακολουθούσαν τον Αρειανισμό. Με αυτόν τον τρόπο κέρδισε τη συμπάθεια των Γαλλο-Ρωμαίων υπηκόων του. Θα βασιλεύουν με τη βοήθεια των κυρίων του παλατιού ("Μαγιорδόμοι") που είναι κάτι σαν πρωθυπουργοί.

Η παραμέληση των υποχρεώσεων από τη μεριά του υποτελούς συνεπάγεται αφαίρεση του φέουδου.

ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Η επίσημη σχέση υποτέλειας μεταξύ ενός φεουδάρχη και ενός υποτελούς

Γίνεται με την **τελετή της περιβολής**.

ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΟΛΗΣ

- Ο ανώτερος άρχοντας ερωτά το βασάλο εάν επιθυμεί την εξάρτησή του από αυτόν και συνεπώς την ανάληψη όλων των υποχρεώσεων που η υπόσχεσή του αυτή συνεπαγόταν. Εφόσον η απάντηση του βασάλου ήταν καταφατική τότε ακολουθούσε ο ασπασμός του ανώτερου άρχοντα με τον υποτελή. Ο ασπασμός αυτός λειτουργούσε ως σύμβολο αποδοχής της υποτέλειας.
- Ο όρκος της υποταγής, της αφοσίωσης από μέρους του υποτελή. Σύμφωνα με το περιεχόμενο του όρκου αυτού, ο βασάλος δεσμευόταν να είναι απολύτως πιστός προς τον κόμητα λειτουργώντας «με καλή πίστη και χωρίς δόλο» προς αυτόν.
- Ο βασάλος είχε την υποχρέωση να επαναλάβει τον όρκο πίστεως και υποταγής όχι ενώπιον του κόμητος αλλά επάνω σε άγια λείψανα. Με τον τρόπο αυτό επισφραγιζόταν και με τρόπο επίσημο αυτή η συμφωνία. Εκτός των άλλων, αξίζει να σημειωθεί ότι η επισφράγιση της εξάρτησης επάνω σε άγια λείψανα προσδίδει στην τελετή της περιβολής επισημότητα ενώ παράλληλα διαπιστώνονται ομοιότητες με τις εκκλησιαστικές τελετουργίες.
- Τέλος, ο κόμης κρατώντας ένα μικρό ραβδί έκανε τη βεβαίωση της περιβολής του αξιώματος σε όλους εκείνους που έταξαν σ' αυτόν πίστη και σεβασμό και πήραν όρκο.

Homagium

Επικεφαλής της κοινωνικής πυραμίδας ο βασιλιάς

Φεουδάρχες ⇨ η αριστοκρατία αποτελούμενη από τους υποτελείς του βασιλιά

Κόμητες, βαρόνοι, μαρκήσιοι
Εκκλησιαστικοί άρχοντες

Βάση της κοινωνικής πυραμίδας ο λαός

- 🌱 Ελεύθεροι γεωργοί / μικροϊδιοκτήτες ⇨ φτωχοί χωρικοί χωρίς την υποχρέωση να στρατεύονται
- 🌱 Δουλοπάροικοι ⇨ η πλειοψηφία των αγροτών, ισόβια δεμένοι με τη γη, πληρώνουν φόρο στους γαιοκτήμονες και έχουν πολύ περιορισμένα δικαιώματα. Υποχρεωμένοι να στρατεύονται αλλά χωρίς ελευθερία επιλογής της γυναίκας που θα παντρεύονταν.
- 🌱 Δούλοι ⇨ χαρακτηρίζονται «κινητά αντικείμενα» χωρίς καθόλου δικαιώματα και υποχρεώσεις.

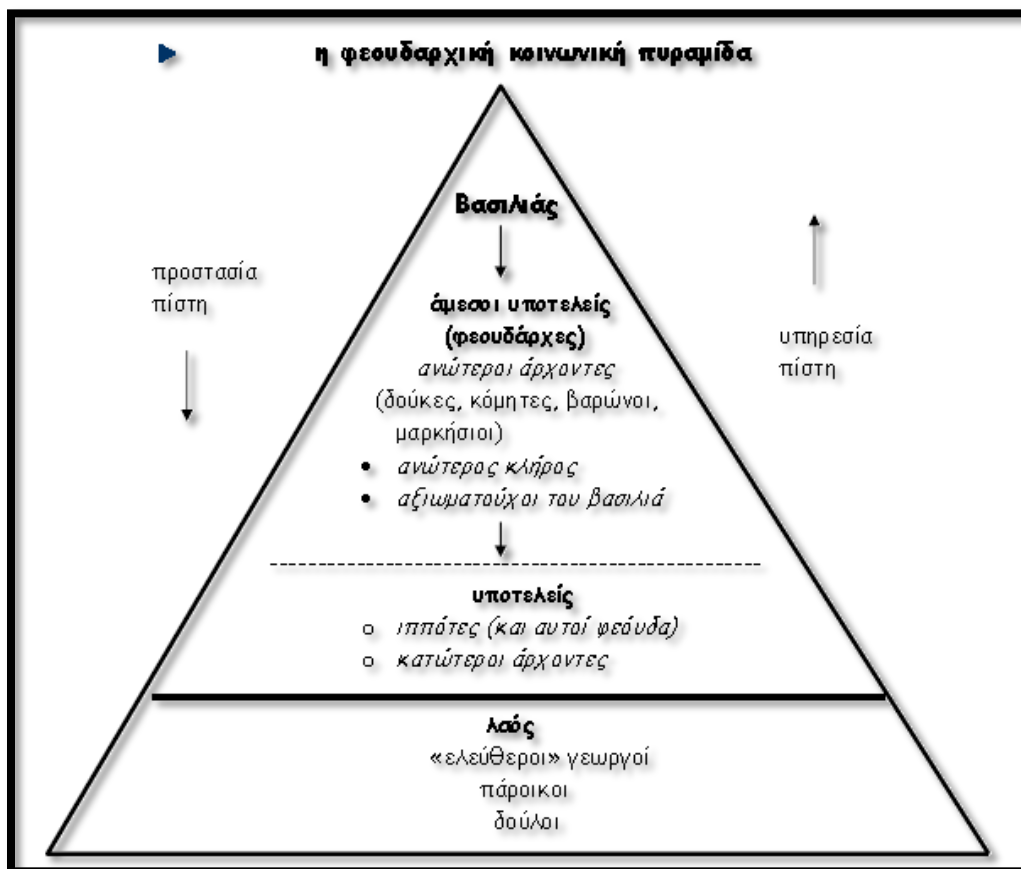
Ο λαός έχει δυσβάστακτες υποχρεώσεις και ζει σε άθλιες συνθήκες

Οι άνθρωποι

Ζουν, διατρέφονται και ντύνονται ανεπαρκώς,

Πληρώνουν φεουδαρχικά δικαιώματα

Και μαστίζονται από τις επιδημίες

Β. Η επικράτηση του συστήματος της φεουδαρχίας

- ❑ **Το σύστημα της φεουδαρχίας**
  - αναπτύχθηκε στη διάρκεια του 8ου αιώνα,
  - μετά την κατάρρευση της δυναστείας των Μεροβιγγίων.
- ❑ **Οι μεταρρυθμίσεις του Καρλομάγνου αποτέλεσαν σταθμό στη διαμόρφωση του συστήματος.**
  - Ο στρατός γίνεται φεουδαρχικός,
    - ✓ Παλαιότερα τον αποτελούσαν ελεύθεροι αγρότες υπό την ηγεσία του αυτοκράτορα.
    - ✓ Τώρα τίθεται υπό την ηγεσία των φεουδαρχών, καθένας από τους οποίους συμμετέχει με τους υποτελείς του και τον οπλισμό τους.
  - Τη δυνατότητα αυτή αποκτούν οι φεουδάρχες χάρη στην οικονομική και πολιτική δύναμη που τους εξασφαλίζει το φέουδο σε τοπικό επίπεδο.
  - Ανάλογα αποτελέσματα είχε η διοικητική μεταρρύθμιση του Καρόλου, διότι στους βασιλικούς αξιωματούχους παραχωρούνταν γαίες.
- ❑ **Οι τρεις αυτές λειτουργίες της φεουδαρχίας (στρατιωτική, οικονομικοκοινωνική και πολιτική) αναπτύχθηκαν πλήρως**
  - στο κράτος του Καρόλου
  - και στα κράτη που το διαδέχθηκαν.
- ❑ Έτσι, **το φεουδαρχικό σύστημα γενικεύθηκε** κατά τους δύο επόμενους αιώνες (10^ο και 11^ο),
  - οπότε
    - ✓ η διάλυση των κρατών των Καρολιδών
    - ✓ και οι εχθρικές επιδρομές
  - δημιούργησαν
    - ✓ κλίμα ανασφάλειας
    - ✓ και ενίσχυσαν την ανάγκη προστασίας των κατοίκων.

Κάρολος ο Μέγας

Ο Καρλομάγνος ή Κάρολος ο Μέγας (742 ή 747 – 28 Ιανουαρίου 814) ήταν βασιλιάς των [Φράγκων](#) από το 768 έως το 814 και βασιλιάς των [Λομβαρδών](#) από το 774.

Το 752, όταν ο Κάρολος ήταν περίπου δέκα ετών, ο [Πιπίνος ο Βραχύς](#) έκανε έκκληση στον [Πάπα Ζαχαρία](#) να του αποδώσει βασιλικό τίτλο. Αποτέλεσμα αυτής της έκκλησης προς την [Αγία Έδρα](#) ήταν το ταξίδι του [Πάπα Στεφάνου Β΄](#) στις [Άλπεις](#) δύο έτη αργότερα, με σκοπό να κρίσει με το βασιλικό έλαιο όχι μόνο τον [Πιπίνο](#), αλλά και το γιο του Κάρολο και έναν νεώτερο γιο του, τον [Καρλομάγνο](#). Έπειτα ο [Πάπας](#) έβαλε όρο στους [Φράγκους](#), κάτω από τις πιο σοβαρές πνευματικές ποινικές ρήτρες, ποτέ να μην επιλέξουν τους βασιλιάδες τους από οποιαδήποτε άλλη οικογένεια.

Άγιος Αυτοκράτορας των Ρωμαίων

Την ημέρα των [Χριστουγέννων](#) του έτους 800 ενώ ο Κάρολος προσευχόταν γονατιστός στο [ναό του Αγίου Πέτρου](#) της [Ρώμης](#), ο [Πάπας Λέων Γ΄](#) τοποθέτησε μια χρυσή κορώνα στο σκυμμένο κεφάλι του βασιλιά στέφοντάς τον [Αυτοκράτορα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας](#) (Imperator Romanorum).

Ο Καρλομάγνος λέγεται πως εξεπλάγη από τη στέψη, δηλώνοντας ότι δεν θα είχε μπει στην [εκκλησία](#) αν ήξερε το σχέδιο του [Πάπα](#). Εντούτοις, μερικοί ιστορικοί λένε ότι ο [Πάπας](#) δεν θα είχε τολμήσει να ενεργήσει χωρίς την έγκριση του Καρλομάγνου.

Ο Καρλομάγνος δεν έκανε χρήση του τίτλου *Imperator Romanorum* («Ρωμαίος Αυτοκράτορας», που αποτελούσε τίτλο του Αυτοκράτορα της [Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας](#)) αλλά του τίτλου *Imperator Romanum gubernans Imperium* («[Αυτοκράτορας](#) που κυβερνά τη [Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία](#)»). Πιθανώς ο Καρλομάγνος να το θεωρούσε αυτό δείγμα μετριοπάθειας, καθώς επιζητούσε να διασφαλίσει πρώτα τη Βυζαντινή αναγνώρισή του ως Αυτοκράτορα, δηλαδή ως συναυτοκράτορα ή συγκυβερνήτη του Βυζαντινού άρχοντα.

Συνεχίζοντας τις μεταρρυθμίσεις του πατέρα του, ο Καρλομάγνος κατήργησε το βασιζόμενο στο χρυσό σόλιδο νομισματικό σύστημα. Καθιέρωσε νέα μονάδα, τη [λίβρα](#) - χρηματική μονάδα και μονάδα βάρους η οποία άξιζε 20 σολίδους ή 240 δηνάρια.

Ο Καρλομάγνος δεν σταμάτησε ποτέ να μορφώνεται. Έφερε στην Αυλή του έναν Άγγλο μοναχό τον [Αλκουίνο](#), και διάφορους άλλους δασκάλους. Στο Άαχεν δημιουργήθηκε σημαντική σχολή και ιστορικοί μιλάνε για την [Καρολίγγεια αναγέννηση](#) που συνοδεύεται με τη βασιλεία του Καρλομάγνου. Έχτισε πλήθος παλατιών (γερμ. *Pfalz*) σε όλη την επικράτεια του βασιλείου του, όπου διέμενε κατά τις περιόδους του ανά τη χώρα. Το μεγαλοπρεπέστερο χτίστηκε στο Άαχεν, το οποίο αποτελούσε και την αγαπημένη του πόλη, όπου διέμεινε τα περισσότερα χρόνια της ζωής του. Έμαθε να διαβάζει [λατινικά](#) και λίγα [ελληνικά](#) αλλά δεν κατάφερε να μάθει γραφή.

Όταν ο Καρλομάγνος πέθανε στις [28 Ιανουαρίου](#) του [814](#), ετάφη στον δικό του [καθεδρικό ναό](#) στο [Άαχεν](#).

Η Στέψη του Καρόλου.

Ο Καρλομάγνος και ο [Πάπας Αδριανός Α΄](#).

Το Βραβείο Καρλομάγνος απονέμεται κάθε χρόνο από την πόλη Άαχεν της Γερμανίας σε άτομα για τη συνεισφορά τους στην ιδέα της Ευρώπης και στην ειρήνη στην περιοχή.

Λειψανοθήκη του Ευλογημένου Καρόλου Αυγούστου

